

Türingia történelme dióhéjban

Julia Reutelhuber

Borítóterv: Diego Crescentino

Az alábbi kiadvány nem a Landeszentrale für politische Bildung Thüringen véleménynyilvánítása. A tartalomért felelős személy, a szerző.

Landeszentrale für politische Bildung Thüringen
Regierungsstraße 73, 99084 Erfurt
www.lzt-thueringen.de

2017

Julia Reutelhuber

**Türingia történelme
dióhéjban**

Tartalom

- 1. Turingiai Tartománygrófság**
- 2. Reformáció**
- 3. Abszolutizmus és miniállamok**
- 4. A Restauráció és a forradalom közötti időszak**
- 5. Turingia a weimari köztársaság idején**
- 6. „Trutzgau“ Turingia**
- 7. Koncentrációs tábor, fegyverkezés, kényszermunka**
- 8. A felosztott Németország**
- 9. A békés forradalom 1989**
- 10. Turingia újraalapítása**
- 11. A klasszikus Weimar**
- 12. Az Állami Bauhaus Weimarban (1919–1925)**

Az 1223-ban épített creuzburgi Werra híd a legrégebbi, terméskövekből épített híd Tübingiában.

1. Tübingiai Tartománygrófság

A Ludowingok nemzetsége 1040-től felemelkedőben volt. A Ludowing hatalom jelképe Wartburg vára lett (építés éve: 1067).

1131-ben I. Lajos tartománygrófi címet kapott. Ezzel az alkotmányos újraszerveződéssel Tübingia a legbefolyásosabb fejedelemségek közé emelkedett. Közvetlenül a király fennhatósága alá tartozott, ebből adódóan a bajor, a szász és a sváb hercegségekkel közel azonos ranggal bírt. A tartománygrófok gyermekei még az európai elit nemesi családjába is beházasodtak (Lajos és Árpád-házi Szent Erzsébet házasságkötése 1221-ben).

I. Herman tartománygróf uralkodása (1200-1217) alatt, kulturális mecénatúrájának köszönhetően, a tübingiai udvar a német költészet egyik fellegrája lett.

Az 1206-ban Wartburg várában tartott dalnokversenyre a kor legismertebb költői gyűltek össze.

A gyermektelen Raspe Henrik tartománygróf 1247-ben bekövetkezett halálával véget ért a Ludowingok korszaka Tübingiában. Egy örökösödési háborút követően a tartománygrófság a hesseni és a tübingiai részekre került felosztásra.

LZT

Luther emlékmű Erfurtban, az Angeren. Luther Márton 1501 és 1511 között élt Erfurtban.

2. Reformáció

Luther Márton tübingi tartózkodásai hozzájárultak a helyi reformáció korai elterjedéséhez. A papok a városokban főként Luther tanait hirdették, miközben reformációs nézetek és átalakítási javaslatok széles spektrumát dolgozták ki.

A reformáció központjai Eisenach, Weimar és Orlamünde városai voltak. Fontos kulturális jelentőséggel bír Luther 1521 és 1522 közötti tartózkodása Wartburg várában. Itt fordította le a Bibliát német nyelvre. Állhatatos János szász választófejedelem nyilatkozatot tett a református hit mellett. Azonban 1524-ben a társadalmi és vallási konfliktusok Tübingiában is zavargásokhoz vezettek. Máig ismert Münzer Tamás neve, aki ezeket a vallási és társadalmi kérdéseket egymással összekapcsolta. 1525 május 15-én a frankenhauseni ütközetben a parasztok serege megsemmisítő vereséget szenvedett a szövetséges nemesektől.

A parasztfelkelés leverése után megalakult a lutheránus egyház és Luther tanai alapján megreformálták az egyházrendszert. A reformáció a tübingi vidéken egészen Eichsfeldig elterjedt.

A gothai Friedenstein kastély, mely 1643 és 1654 között épült.

3. Abszolutizmus és miniállamok

A 17. és 18. században a türingiai uralkodók nagymértékben igazodtak a vezető európai hatalmak uralkodási stílusához. Rezidenciákat (pl.: Friedenstein kastély, Gotha), vadászkastélyokat és nyári palotákat építettek, kerteket és parkokat hoztak létre és támogatták a művészeteket. Ezzel nyomatékossították abszolutista hatalmi igényüket.

A korabeli türingiai állami berendezkedés nagyon sokrétű volt. Tíz hercegségből, tíz uralomból, négy grófságból, egy érseki birtokból és egy birodalmi városból állt. A legjelentősebb a Wettin ház volt, mely a weimari, gothai, eisenachi hercegségeket uralta. Kialakultak azonban mellékágak is, ami korlátozott hatalommal bíró miniállamok létrejöttéhez vezetett. Az uralkodók effektív központosítási politikával próbálták államukat hatékonyabbá tenni. Az ehhez vezető út többek között a bürokrácia kiépítése volt.

Jámbor Ernő (1601-1675) állami részről „a felnőttek és tudatlanok taníttatásáért” fáradozott. Birtokain 1642-ben bevezette a tankötelezettséget az öttől tizenkét évesek között.

Wikimedia Commons
„A felszabadító háborúba induló jénai diákok 1813” Festette Ferdinand Hodler 1908-ban.

4. A Restauráció és a forradalom közötti időszak

A Napóleon elleni felszabadító háborúkat követően kedvezőek voltak a körülmények a nemzeti liberalizmus kialakulására.

1815-ben, Jénában megalakult az „Urburschenschaft”, melyet további, egész Németország területére kiterjedő „Burschenschaft” alapítások követtek. 1816-ban érvénybe lépett a Szász- Weimari Nagyhercegség alkotmánya, melynek következtében a Nagyhercegség a németországi alkotmányos monarchiák sorába emelkedett.

Napjainkban is ismert az 1817-es Wartburgi ünnep, mely az egyetemisták további politizálásához vezetett. A diákok a miniállamok megszüntetését és egy össznémet birodalom megalakulását követelték egy alkotmányos uralkodó vezetése alatt. Az 1819-es Karlsbadi Határozatok után a liberális, nacionalista és demokratikus törekvéseket elnyomták, minek következtében a szociális és politikai félreértések 1848-ban Tübingiában is forradalmi tiltakozásokhoz vezettek.

A forradalom 1849-es bukásával a tübingiai forradalmi tartományi gyűléseket is feloszlatták. Az ezt követő restauráció ellenére a politikai légkör Tübingiában viszonylag toleráns maradt.

LZT

A turingiai tartományi gyűlés székhelye, napjainkban a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola.

5. Tübingia a weimari köztársaság idején

Az 1918-as novemberi forradalom után Németország összes fejedelmét lemondásra kötelezték. Tübingiában tartományi gyűléseket választottak, melyek Coburg, népszavazás alapján történő Bajorországhoz való csatlakozása után, egy „kis tübingiai” egyesülésre törekedtek. A birodalomszerte megtartott német nemzetgyűlési választások után, Weimarban tanácskozott a parlament. Itt fogadták el a weimari alkotmányt, ezért az itt létrejött demokratikus államot Weimari köztársaságnak hívjuk.

A köztársaság kezdeti időszakában a puccskísérletek miatt kaotikus állapotok uralkodtak. A jobboldali Kapp-Lüttwitz puccs (1920) révén Tübingia időnként heves összetűzések helyszíne volt.

1920 május 1-jén Weimar, Gotha, Altenburg, Meiningen, Rudolstadt, Sonderhausen és Reuß városokból megalakult „Tübingia Szabad Állam” (Freistaat Thüringen). Weimar Tübingia székhelye lett. Erfurt és még további területek úgy, mint Eichsfeld porosz fennhatóság alatt maradtak, nem tartoztak Tübingiához.

A tübingiai tartományi gyűlés egymástól elhatárolódott táborai kedveztek a radikális pártok kialakulásának. Tübingia a nemzeti szocializmus korai fellegvárává vált.

A „Gauforum“ épülete Weimarban. Építése 1937-ben kezdődött.

6. „Trutzgau“ Thüringia

Már 1926-ban Weimarban, az NSDAP (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei, vagyis a Nemzetiszocialista Német Munkáspárt) második pártkongresszusán megalakult a Hitlerjugend (HJ). Az NSDAP először Thüringiában 1930/31-ben Wilhelm Frick birodalmi belügyminiszter személyében vállalhatott szerepet a kormányzásban.

Az 1932-ben bekövetkezett időelőtti hatalomátvétel révén, Fritz Sauckelt az NSDAP körzetvezetőjét (NSDAP-Gauleiter) a tartományi kormány elnökévé és belügyminiszterévé választották. Célja Thüringia harmadik birodalmon belüli, példa értékű igazgatási egységgé (Gau), úgynevezett „Mustergau“-vá való alakítása.

Weimart fényűző nemzetiszocialista stílusban hatalmi központtá (Gau-Machtzentrale) alakították át és felépítették a buchenwaldi koncentrációs tábor Weimar felett. Sauckelnek, mint munkaügyi főmegbízottnak (1942) korlátlan hozzáférése volt az egész Európa területéről jövő kényszermunkásokhoz. 1944-ben hatásköre kiterjedt Erfurt egész kormányzási területére. A nürnbergi perben 1946-ban Sauckelt háborús és az emberiség ellen elkövetett bűncselekményekért halálra ítélték.

A buchenwaldi koncentrációs tábor kapuja (1937-45).

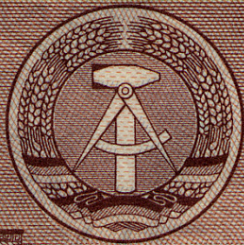
7. Koncentrációs tábor, fegyverkezés, kényszermunka

Sauckel egy egész ipari birodalmat (Wilhelm-Gustloff-Stiftung) tudott kiépíteni, mivel az árjásítás okán történő kisajátítás révén megszerezte a suhli Simson üzemet, amely a fegyverkezésnek köszönhetően virágzott.

Az 1937-ben felépített buchenwaldi koncentrációs tábor a birodalom három legnagyobb táborá közé tartozott. Mielőtt az Egyesült Államok 3. hadserege felszabadította a „munkatábort” több mint 56. 000 ember vesztette életét az embertelen munkakörülmények és büntetések következtében. A buchenwaldi koncentrációs táborhoz több, különböző helyen lévő altábor tartozott. Különleges jelentőséggel bírt a nordhauseni Mittelbau-Dora koncentrációs tábor. A második világháború legnagyobb földalatti hadiüzemében rakétákat gyártottak.

Fritz Sauckel a háború ideje alatt azon fáradozott, hogy a hadiipart Tübingiába vonzza. Ehhez egész Európából kényszermunkások álltak a rendelkezésére. 1942-ben a „Sauckel akció” részeként, 2,7 millió, főként Kelet-Európa területéről származó embert hurcoltatott Németországba. A kényszermunkások kizsákmányolása borzalmas lakhatási-, és munkakörülmények között történt.

NATIONAL-THEATER, WEIMAR

ZWANZIG MARK

WER BANKNOTEN NACHMACHT OD
VERFÄLSCHTE SICH VERSCHAFFT

20 keletnémet márka.

LZT

8. A felosztott Németország

A második világháború után Thüringia a szovjet megszállási övezetbe tartozott, melyből 1949-ben létrejött a Német Demokratikus Köztársaság (Deutsche Demokratische Republik, DDR). Az USA és a Szovjetunió között zajló hidegháború következményeként, Németországot felosztották. A belnémet határvonal Németország közepén 1393 km hosszan húzódott. 1945 és 1961 között több, mint három millió ember szökött meg a szovjet megszállási övezetből és a későbbi NDK-ból.

Az NDK meghatározó pártja a Német Szocialista Egységpárt (NSZEP), nem változtatta meg a lakosságot elűző politikáját, hanem inkább megépítette a világ legáthatolhatatlanabb határát, ezáltal stabilizálva a Német Demokratikus Köztársaságot. Az emberek jogát a szabad lakóhely választáshoz halmozott akadályok segítségével akadályozták meg. Thüringiának 763 km hosszú közös határszakasza volt Bajorországgal, Hessen tartománnyal és Alsó-Szászországgal. Több száz ember halt meg az NDK-ból való szökési kísérletben. A határ 1989 november 9-ei megnyitása után ezrek áramlottak keletről nyugatra.

Wikimedia Commons

A békés forradalom szimbóluma, az NDK zászlója, melyből közepen kivágták az államcímet.

9. A békés forradalom 1989

Tübingia nem tartozott a békés forradalom látványos centrumai közé, habár a május 7-ei helyi választások meghamisított eredményei itt is egyre növekvő tiltakozást váltottak ki. Az egyház által pártolt polgári mozgalmak voltak a békés forradalom kezdeti szerepvállalói.

A nép haragját részben specifikus, helyi körülmények vívták ki (öntörvényű politikusok, környezetszennyezés, az ellátás hiányosságai, omladozó belváros). A tübingiai városokban és közösségekben egyre több ember vett részt a békéért való heti imádkozásokon. Tübingiában is az ő soraikból váltak ki az őszi tüntetések résztvevői. A főbb tüntetések Arnstadtban október 7-én, Jénában október 23-án, Nordhausenben október 27-én, Erfurtba pedig november 3-án voltak. A fal leomlása után Tübingiának a nyugattal határos határvidékként sajátos szerep jutott. Tübingia a mindkét német államból érkezők találkozóhelyévé vált.

Tübingia tartományi gyűlésének 2003 óta használt gyűlésterme.

LZT

10. Tübingia újraalapítása

1990 október 3-án megalakult Tübingia szövetségi tartomány az NDK korábbi Erfurt, Gera és Suhl körzeteiből, valamint a Schmölln, Altenburg és Artern járásokból.

Ugyanebben az évben megtartották az első tartományi választásokat. Az első tartományi gyűlést 1990 október 25-én a weimari nemzetisínházban hívták össze. 1991-ben Erfurt a tartományi gyűlések és Tübingia székhelye lett. Tübingia címerén a tartomány hagyományos színei mellett a Tübingiai Tartománygrófság idejéből származó Ludowing oroszlán is szerepel.

Egy további kapcsolódási pont a történelemhez a „Szabadállam Tübingia” megnevezés, melyet már a Weimari köztársaság ideje óta visel Tübingia.

A tartomány alkotmányát Wartburg várában ünnepélyes keretek között fogadták el 1993-ban.

Az 1909-ben épült meiningeni színház.

11. A klasszikus Weimar

Tübingia kulturális életét napjainkig meghatározza a „Weimari klasszicizmus” (1775-1832). Anna Amália hercegnő „múzsaudvara” és fia Karl August (1775-1828) kormányzósága számos író és művészt vonzott Weimarba.

Johann Wolfgang Goethe életének javát Weimarban töltötte, ahol sok művét is szerezte. A Weimari klasszicizmust azonban többek között Friedrich Schiller, Christoph Martin Wieland, Johann Gottfried Herder is formálták. Ezzel egy időben Jéna az idealista filozófia (Fichte, Schelling, Hegel) és a korai romantika (Schlegel, Tieck, Brentano, Novalis) centrumává vált.

Liszt Ferenc zeneszerző sok tübingiai városban, mint például Eisenachban, Sondershausenben és Erfurtban is tevékenykedett. 1872-ben Weimarban megalapította Németország első zeneiskoláját.

II. György (1866-1914) európai szintű hírnévre tett szert Meiningenben, az eredeti művekhez hű színdarabok bemutatásával és a modern színházi rendezés megalkotásával.

Diego Sebastián Crescentino

Az első Bauhaus kiállításra 1923-ban épített „Am Horn” ház modell Weimarban.

12. Az Állami Bauhaus Weimarban (1919-1925)

A Német Császárság bukása után, a művészeti területeket is az újrakezdés jellemezte. A cél, a művészetnek a modern ipari társadalomhoz való igazítása volt, oly módon, hogy a tárgyak funkcionalitását előtérbe helyezték. 1919-ben Thüringia tartományi kormánya Walter Gropiust bízta meg a két intézmény összevonásával létrejövő „A weimari Állami Bauhaus“ vezetésével. Itt közvetítették az új korszaknak, ezen belül is a Bauhaus kiáltványnak megfelelő esztétikus és kézműves alapelveket.

Gropius az európai művészet avantgárdjait, többek között Vaszilij Kandinszkijt (1866–1944) és Paul Kleet (1879–1940) Weimarba hívta azért, hogy az iskolában tanítsanak. A Bauhaus a megalapítása óta a konzervatív körök nyomásának volt kitéve.

A tartományi gyűléseken kiéleződött politikai konfliktusok eredményeként, a Bauhaus a különböző érdekek játékszerévé vált. Hosszan elhúzódó viták után 1925-ben Dessaubába költözött.

A weimari Bauhaus Egyetem.

Diego Sebastián Crescentino

Landeszentrale für
politische Bildung
Thüringen

PANORAMA MUSEUM

